

PALĪGLAPA PEDAGOGIEM

Napo bīstamo situāciju medības.

Pirmā stunda – bīstamo situāciju atpazīšana

Napo filmā... Riskantais bizness

Riskantais bizness ir īsa filmiņa par bīstamajām situācijām un riskiem darbā, nepieciešamību izvērtēt riskus un rīkoties, lai darbavietas padarītu drošākas un veselībai nekaitīgākas. Filmā apskatītas dažas no visbiežāk izplatītajām bīstamajām situācijām, kuras bieži var novērst pēc šāda principa: „Apstāties, padomāt un rīkoties”.

Filma cenšas izskaidrot, kāda ir atšķirība starp bīstamību un sekām, kā tos iespējams novērst vai samazināt, un parāda tās praktiskās situācijās, lai būtu iespējams labāk izprast, ko nozīmē risks.

Risku novērtēšana

Mūsu mērķis ir padarīt daudz skaidrāk saprotamu risku novērtēšanu un tās nozīmi, novēršot nelaimes gadījumus un arodslimības. Jo īpaši mūsu mērķis ir:

- izskaidrot atšķirību starp bīstamajām situācijām un sekām;
- sniegt ieskatu risku novērtēšanā;
- ar piemēriem parādīt, ko mēs ar to esam domājuši;
- sasaistīt teoriju ar praksi.

Kāpēc jāveic risku novērtēšana?

Risku novērtēšana ir veiksmīgas darba aizsardzības sistēmas pamatā un galvenā iespēja, kā samazināt ar darbu saistītu negadījumu un arodslimību skaitu. Ja to veic labi, var uzlabot darba vidi, kā arī uzņēmuma sniegumu kopumā (darbs kļūst ērtāks, tāpēc var padarīt vairāk un kvalitatīvāks).

Kas ir risku novērtēšana?

Riska novērtēšana ir process, kura laikā tiek izvērtēti riski darbinieku drošībai un veselībai, kas sastopami darba vietās. Tā ir sistemātiska visu darba aspektu analīze, lai noteiktu:

- kas var radīt traumas vai veselības traucējumus;
- vai apdraudējumu var novērst, un, ja to nevar novērst;
- kādi ir vai kādiem vajadzētu būt preventīvajiem pasākumiem, lai riskus varētu kontrolēt.

Tipiskie riski darbavietās (daudzi no tiem sastopami arī mājās) ir:

- elektrība;
- ugunsbīstamība;
- darbarīki, jo īpaši griešanai paredzētie, piemēram, žiletas vai naži;
- elektriskais darba aprīkojums;
- paslīdēšana uz grīdas, aizķeršanās, nokrišana no trepēm vai kāpnēm, nokrišana no augstuma (piemēram, no sastatnēm vai no jumta);
- transports (riski transportlīdzekļiem, vadītājiem vai gājējiem);
- balsta un kustības sistēmas traucējumi, kas rodas smagu kravu nešanas, ķermeņa sagriešanas un pagriešanas, nepareizas pozas (piemēram, darbā ar datoru), atkārtotu kustību (piemēram, pie konveijera) rezultātā;
- ķīmiskās vielas un maisījumi – tūlītējs kaitējums rodas, tās ieelpojot, apdedzinot vai kairinot ādu, un ilgtermiņa ietekmes rezultātā var rasties vēzis, elpošanas ceļu slimības un alerģijas;

- bioloģiskie – baktērijas, sēnītes vai vīrusi, piemēram, ērcu encefalīts, veicot apzaļumošanas darbus, slimnīcās, medicīnisko analīžu laboratorijās, ja tiek slikti uzturētas gaisa kondicionēšanas iekārtas;
- troksnis, vibrācijas, lāzera radītā radiācija, jonizācijas radītā radiācija, elektromagnētiskie lauki, UV starojums utt.

Lai parādītu vairumu no šiem riskiem, var izmantot daudzas epizodes no dažādām Napo filmām. (A tabula).

Risku novērtēšana ar piecu soļu metodi

Šajā stundā galvenā uzmanība pievērsta pirmajiem diviem soļiem risku novērtēšanas metodē: darba vides riska faktoru un riskam pakļauto cilvēku apzināšanai un risku novērtēšanai un prioritāšu noteikšanai. *Pārējie trīs soļi (3. solis – Risku novērtēšanas pasākumu noteikšana, 4. Solis – Pasākumu īstenošana, 5. Solis – Uzraudzība un pārbaude) ir parādīti Napo bīstamo situāciju medību 2. stundā, kuras nosaukums ir „Iesaistīšanās un novērtēšana”.*

1. solis. Darba vides riska faktoru un riskam pakļauto cilvēku apzināšana

Atcerieties: par darba vides riska faktoru ir uzskatāmi visi faktori, kas var radīt kaitējumu – tie var būt gan darba materiāli un aprīkojums, gan darba metodes un darbinieku rīcība.

Lūk, daži padomi, kas palīdzēs apzināt galvenos darba vides riska faktoros:

- apsekojiet darbavietu, lai noskaidrotu, kas var radīt kaitējumu;
- aprunājieties ar darbiniekiem par problēmām, ar ko nākas saskarties darbavietā;
- ņemiet vērā faktoros, kuru ilgstoša iedarbība var iespaidot veselību un pie kuriem pieder, piemēram, liels troksnis vai saskare ar kaitīgām ķīmiskajām vielām, kā arī pamanāmākas bīstamās situācijas kā paslīdēšana vai pakļupšana.

Apzinot darba vides riska faktoros ir svarīgi noskaidrot, kuri cilvēki ir pakļauti darba vides riskam. Noskaidrojiet nevis atsevišķus cilvēkus, bet apdraudēto personu grupas, piemēram, „veikalu apmeklētāji”, „bibliotēkas apmeklētāji” vai „garāmgājēji”. Dažas grupas, piemēram, personas ar invaliditāti, mazi bērni vai gados vecāki cilvēki, var būt pakļautas lielākam riskam nekā citas grupas. (skatīt 2. epizodi „Noskaidro nezināmo” Napo filmā Riskantais bizness)

2. solis. Risku novērtēšana un prioritāšu noteikšana

Atcerieties: risks ir liela vai maza iespējamība, ka konkrētais darba vides riska faktors kādam var nodarīt kaitējumu (notiks nelaimes gadījums darbā vai attīstīties arodslimība).

Nākamais solis ir darba vides risku novērtēšana. Apsveriet:

- cik liela ir iespēja, ka darba vides riska faktors varētu radīt kaitējumu;
- cik nopietns šis kaitējums varētu būt;
- cik bieži (un cik daudziem) darbiniekiem nākas saskarties ar darba vides riska faktoru.

Lai novērtētu daudzus darba vides riska faktoros un darbības, bieži pietiek ar vienkāršu, saprātīgu novērtēšanu, kas neprasa izmantot īpašas prasmes un sarežģītas metodes. Šādu procedūru var piemērot, vērtējot darbības, kas nav saistītas ar īpašiem apdraudējumiem, un darbavietās, kur riski ir labi zināmi vai viegli apzināmi un kontrolējami. Pēc risku novērtēšanas tie prioritārā secībā jānovērš.

Augstākā prioritāte piešķirama riskiem, kas izraisa nopietnus negadījumus (piemēram, kritieni no augstuma) un tiem, kam ir liela iespējamība izraisīt negadījumus (piemēram, paslīdēšana vai bojātas grīdas). (skatīt epizodi „Novērtē risku” Napo filmā Riskantais bizness)

A tabula

Risks	Filma	Aina
Negadījumi uz ceļa		
Notriekšana ar transportlīdzekli	Napo filmā... Drošība būvlaukumā	6. Katram savs ceļš
Steigšanās vai nekonzentrēšanās	Napo filmā... Tirības skola	1. Nodomu maiņa
Noguruma stāvoklis un steigšanās	Napo filmā... Droša apkope	5. Steigā
Liels ātrums un slēptie riski	Napo filmā... Riskantais bizness	5. Riskanta kombinācija
Ugunsbīstamība		
Ugunsbīstamība	Napo filmā... Uzmanību, ķimikālijas!	3. Uzliesmojoši
Ugunsbīstamība	Labāko zīmju stāsts	2. Aizlieguma zīme – Smēķēt aizliegts!
Ugunsbīstamība	Labāko zīmju stāsts	4. Glābšanas papildzīme – Avārijas izeja
Ugunsbīstamība	Labāko zīmju stāsts	5. Ugunsdrošības zīme – Ugunsdzēsības aparāts
Elektrība		
Elektrība	Napo filmā: Drošība darba vietā...	Epizode, kurā Napo gatavo svētku apģaismojumu
Mehānismi		
Mehānismi	Napo piedzīvojumi	5. Pareizā aizsardzība īstajā laikā
Mehānismi	Napo filmā... Riskantais bizness	1. Novērtē risku
Troksnis		
Pakļaušana troksnim	Stop troksnim!	Visa filma
Ķīmiskās vielas		
Riski, kas saistīti ar ķimikālijām	Napo filmā... Uzmanību, ķimikālijas!	Visa filma
Paslidēšana un nokrišana		
Paslidēšanas risks	Napo piedzīvojumi	1. Noderīgie brīdinājumi
Nokrišana pa kāpnēm	Napo piedzīvojumi	2. Ar brīdinājumiem vien ir par maz
Nokrišana pa kāpnēm	Napo filmā: Drošība darba vietā... un citur	Epizode ar Napo uz trepēm, kas apkrautas ar priekšmetiem
Nokrišana no augstuma	Napo filmā... Drošība būvlaukumā	2. Bezdibeņa malā
Krītoši priekšmeti	Napo filmā... Drošība būvlaukumā	1. Būvdarbu drošība
Smagu priekšmetu pārvietošana ar rokām		
Smagas kravas	Napo filmā... Drošība būvlaukumā	5. Kā zibens no skaidrām debesīm
Smagas kravas	Napo filmā... Stop – pārslodze!	3. Skaldi un valdi
Smagas kravas	Napo filmā... Stop – pārslodze!	10. Turi mani cieši
Smagas kravas	Napo filmā... Stop – pārslodze!	6. Pagriezies, pagriezies
Nepareiza poza	Napo filmā... Stop – pārslodze!	5. Radikāla ergonomika
Nepareiza poza	Napo filmā... Stop – pārslodze!	8. Domā un pārvieto
Vibrācija		
Vibrācija	Napo filmā... Stop – pārslodze!	4. Sliktās vibrācijas

Napo apdraudējumu medību otrā stunda iepazīstina ar risku novērtēšanas otro pusi: iesaistīšanos un novēršanu.

Šo mācību materiālu sagatavoja EU-OSHA, apspriežoties ar Napo konsorciju – HSE (AK); DGUV (Vācija); INAIL (Itālija); INRS (Francija); SUVA (Šveice) un AUVA (Austrija).

